

УДК 623.76

М.Д. Ткаченко¹, М.А. Павленко²¹Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків²Харківський університет Повітряних Сил ім. І. Кожедуба, Харків

ПОСЛІДОВНІСТЬ ТА ЗМІСТ РОБОТИ КОМАНДИРА І ШТАБУ З'ЄДНАННЯ ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ МАНЕВРНОЇ ОБОРОНИ

В статті розглядаються заходи, які відпрацьовуються командиром і штабом з'єднання під час організації маневреної оборони для виконання поставленого бойового завдання. Зроблено висновок про те, що вмiла організація маневреної оборони з'єднання вимагає змін в загальноприйнятому порядку організації оборонного бою. Врахування таких змін командирами і штабами з'єднання і їх впровадження в практику підготовки підрозділів, забезпечить спрямовану і якісну підготовку підрозділів з'єднання до ведення маневреної оборони, що вплине на ступiнь реалізації бойових можливостей сил та засобів з'єднання.

Ключові слова: маневрена оборона, прийняття рішення, вогневе поразення, бойове завдання.

Вступ

Постановка проблеми. За поглядами командування армій розвинутих іноземних держав [1, 2], виходячи з досвіду локальних військових конфліктів останнього десятиліття, основною формою можливих воєнних дій вважається повітряно-наземна операція. В даній концепції основна увага приділяється наступальним діям при веденні будь-яких видів бою. Сутність повітряно-наземної операції полягає в чітко спланованих за місцем, часом, силами та засобами, і узгоджених проведених маневрених бойових дій наземних військ, повітряних десантів і авіації з використанням різних видів зброї, бойової техніки з метою розгрому конфронтуючого противника на всю глибину його оперативної побудови. Тому в сучасних умовах перспективним видом оборони угруповання військ може бути маневрена оборона, в ході якої з'єднання будуть виконувати бойові завдання: щодо вогневого поразення противника на підступах до оборони, перед переднім краєм та в глибині оборони, під час висадки його десантів та диверсійно-розвідувальних груп; щодо здійснення маневру силами та засобами на ешелоновані в глибину рубежі; щодо проведення контратак; щодо утримання важливих районів місцевості. В процесі такої оборони необхідно готуватися до здійснення переносу зусиль з одного напрямку на інший чи з одного району в інший визначений в глибині того самого напрямку, тобто від фронту в тил. Якісна організація маневреної оборони буде залежати, перш за все, від вміння посадових осіб здійснювати заходи управлінської діяльності.

Аналіз літератури. В останні роки було опубліковано ряд статей [2, 4, 5] з актуальної для тактики проблеми щодо способів ведення загальновійськового бою з'єднаннями і підрозділами сухопутних військ в різних видах бою. Погоджуючись з авторами вказаних публікацій і рядом висловлених ними рекомендацій, необхідно відмітити, що розглядалася лише частина проблеми і тому вимагається розширити

спектр поглядів стосовно послідовності та змісту роботи командира і штабу з'єднання щодо організації маневреної оборони.

Мета статті полягає в розгляді послідовності та змісту роботи командира і штабу з'єднання щодо організації маневреної оборони.

Розділ основного матеріалу

На цей час питання організації маневреної оборони з'єднання потребує додаткового дослідження, так як від організації маневреної оборони буде залежати виконання поставленого бойового завдання з'єднанням. Природно, що заходи (питання), які відпрацьовуються командиром і штабом під час організації маневреної оборони за своїм змістом будуть відрізнятися особливостями від заходів, які проводяться під час організації позиційної оборони.

Вся робота командира і штабу з'єднання при підготовці маневреної оборони здійснюється в тісній залежності від умов переходу до неї. Враховуючи специфіку організації маневреної оборони на відміну від організації позиційної, командир і штаб з'єднання з отриманням попереднього бойового розпорядження та за наявності часу повинні обрати, як правило, паралельний метод роботи.

Вибір паралельного методу роботи дозволяє після отримання попереднього бойового розпорядження організувати роботу з прийняття рішення, планування бою і постановки завдань підрозділам одночасно в з'єднаннях, батальйонах (дивізіонах), ротах (батареях), а також приступити до безпосередньої підготовки підрозділів до бою.

Подальша робота командира з'єднання з організації маневреної оборони продовжується після отримання бойового розпорядження командувача об'єднанням.

З отриманням бойового розпорядження командир з'єднання, як правило, уточнює на карті необхідні елементи замислу бою, уточнює бойові за-

вдання підрозділам і завершує вироблення рішення по карті та постановку бойових завдань підрозділам.

В подальшому штаб з'єднання завершує оформлення рішення командира з'єднання на карті, готує бойовий наказ та інші документи управління підрозділами, забезпечує роботу командира на місцевості.

До основних особливостей роботи командира і штабу щодо організації маневреної оборони будуть відноситися питання більш розширеного тлумачення замислу бою, змісту бойових завдань, організації взаємодії, управління, і, особливо, вогневого поразення противника. Зміст замислу бою, визначений в керівних документах, не в повній мірі враховує вимоги маневреної оборони.

Досвід практичної роботи командира і штабу з'єднання з організації маневреної оборони [2] істотно доповнює і розширює загальний зміст замислу бою.

За таких умов більш прийнятним буде наступний зміст замислу:

- напрямок зосередження основних зусиль і райони (рубежі), від утримання яких залежить стійкість оборони;

- способи відбиття наступу і знищення противника на рубежах маневреної оборони (якого противника, де, у якій послідовності і як розгромити за значенням порядку вогневого поразення і заходів щодо введення противника в оману);

- рубежі маневреної оборони, шляхи маневру між рубежами, райони, де необхідно зайняти позиційну оборону,

- порядок здійснення маневру з рубежу на рубіж (вихід з бою, висування на новий рубіж, знищення десантів, ДРГ, проходження через бойові порядки підрозділів, що обороняються на наступних рубежах);

- порядок закріплення на кінцевому рубежі і переходу до ведення позиційної оборони (за необхідності);

- бойовий порядок і система оборонних рубежів та районів у смузі маневреної оборони.

При завершенні вироблення замислу на ведення маневреної оборони командир з'єднання детально розробляє порядок дій підрозділів на кожному призначеному рубежі маневреної оборони, а також визначає їм бойові завдання. Вказаний етап роботи командира з'єднання вимагає значно більше часу, ніж під час підготовки позиційної оборони.

Експертним шляхом і на практиці [3] встановлено, що командир з'єднання при постановці бойових завдань повинен вказувати:

- батальйонам першого і другого ешелону - засоби посилення, райони оборони на кожному рубежі маневреної оборони; напрямок зосередження основних зусиль; завдання щодо відбиття наступу і знищення противника на рубежах маневреної оборони; накреслення переднього краю районів оборони і траншей; щільності протитанкових засобів і танків на напрямку зосередження основних зусиль, порядок виходу з бою;

- райони збору і шляхи маневру на наступний рубіж, хто підтримує; розмежувальні лінії, якими засобами забезпечити стики і фланги із сусідами і хто відповідальний за стики; місця і час розгортання командно-спостережного пункту; витрату боєприпасів при веденні бою на кожному рубежі;

- загальновійськовому резерву - склад, район зосередження, підготовлені їм оборонні позиції і вогневі рубежі та порядок їх заняття; задачі, до виконання яких бути готовим;

- бригадній артилерійській групі - склад, завдання щодо вогневого поразення противника при утриманні кожного рубежу маневреної оборони та щодо дистанційного мінування місцевості, райони основних, запасних і тимчасових вогневих позицій; шляхи маневру; час готовності до відкриття вогню; витрату боєприпасів при веденні бою на кожному рубежі;

- зенітно-ракетному дивізіону - завдання щодо прикриття елементів бойового порядку, пунктів управління і тилу бригади від ударів противника з повітря, знищення повітряних десантів і аеромобільних груп противника в повітрі; райони основних, запасних і тимчасових стартових і вогневих позицій та шляхи маневру; час і ступені готовності;

- протитанковим резервам і рухомим загонам загородження - склад, завдання щодо вогневого поразення противника (мінування) при утриманні кожного рубежу маневреної оборони;

- рубежі розгортання (мінування);

- основні, запасні і тимчасові райони зосередження і шляхи маневру; час готовності до дій; витрату боєприпасів при веденні бою на кожному рубежі;

- протидесантному резерву - склад, ймовірні напрямки прольоту і місця висадження десантів противника, порядок висування і завдання щодо знищення десантів; завдання, до виконання яких бути готовим після знищення повітряних десантів, аеромобільних і диверсійно-розвідувальних груп.

В шостому пункті бойового наказу командир з'єднання повинен вказати час заняття оборони на першому і другому рубежі, час готовності систем вогню й інженерних загороджень; черговість і терміни інженерного обладнання рубежів маневреної оборони; порядок переміщення підрозділів технічного забезпечення і тилу, евакуації поранених і хворих.

Оскільки ведення маневреної оборони може завершитися переходом до позиційної оборони, то це повинно знайти відображення в замислі. Зміст бойових завдань підрозділам доцільно формувати з двох складових – щодо дій в смузі ведення маневреної оборони та у смузі ведення позиційної оборони. Робота командира і штабу з'єднання має особливості:

- по уточненню рубежів оборони;

- визначенню бойового порядку підрозділів;

- здійснення підрозділами маневру з рубежу на рубіж;

- визначенню заходів щодо введення противника в оману.

Така робота починається безпосередньо під час вироблення замислу на ведення маневреної оборони. Але, як показав досвід, детально і якісно здійснити вказану роботу в ході прийняття рішення командиром з'єднання по карті складно.

Тому необхідно працювати на місцевості, де практично командир з'єднання буде уточнювати всі рубежі в смузі маневреної оборони. Необхідність таких уточнень викликана, в першу чергу, особливостями місцевості і завданнями щодо вогневого поразення противника, який наступає, а також здійснення маневру підрозділами на нові рубежі.

Особливістю організації маневреної оборони від позиційної оборони буде більш детальне відпрацювання командиром з'єднання питань організації взаємодії, підрозділів, так як підрозділи з'єднання неодноразово будуть здійснювати:

- вихід із-під вогневого поразення противника для збереження своєї боєздатності;
- заняття вигідного положення на нових рубежах оборони по відношенню до противника для нанесення йому вогневого поразення;
- перенос зусиль на нові ешелоновані рубежі (позиції);
- заходи по введенню противника в оману щодо наявності своїх сил та засобів.

При діях підрозділів з'єднання одночасно на двох рубежах бойовий порядок доцільно будувати в два ешелони з виділенням сильного загальновійськового резерву (до посиленої механізованої роти) у міжпозиційному просторі для вирішення завдань, що раптово виникають, і прикриття підрозділів, які здійснюють маневр на наступний рубіж [4]. Така побудова бойового порядку підтверджується досвідом застосування військ в локальних війнах та збройних конфліктах сучасності [5, 6], коли сторона, яка наступає, широко застосовує повітряні десанти, аеромобільні та диверсійно-розвідувальні групи у глибині оборони противника.

В умовах підготовки і ведення маневреної оборони, також, зростає роль майстерно підготовлених і практично здійснених заходів щодо введення противника в оману. Дослідженнями встановлено, що введення противника в оману в умовах ведення маневреної оборони призводить до зниження ефективності його вогневого поразення на 20-30% і більше, що, відповідно, підвищує живучість підрозділів з'єднання.

При визначенні заходів щодо введення противника в оману командир бригади повинен виходити насамперед з можливості використання тактичних властивостей місцевості і можливостей підрозділів з'єднання щодо обладнання хибних опорних пунктів, позицій вогневих засобів і пунктів управління. Проблемними можуть бути заходи на тактичному рівні щодо введення противника в оману через обмежені можливості з'єднання щодо підготовки хибних об'єктів. До таких заходів, в першу чергу, відносяться:

- приховання накреслення переднього краю батальйонних районів оборони шляхом створення сис-

теми позицій бойової охорони, тимчасових вогневих позицій взводів і відділень;

- прихований відвід особового складу з'єднання перед початком вогневих нальотів противника з першої траншеї в другу чи навпаки;

- демонстраційні дії, які здійснюються в пересуванні невеликих колон техніки в сторони флангів і в тил та приховане повернення їх у вихідне положення на основні (запасні, тимчасові) позиції.

Проведення рекогносцировки під час організації маневреної оборони має свої відмінні риси, які викликані масштабістю її проведення і розширеним змістом питань, які підлягають уточненню, а також методами її організації і практичного проведення. При організації і проведенні рекогносцировки командир і штаб з'єднання будуть виходити насамперед з того, що рекогносцировка повинна бути мінімальною за тривалістю і ефективною за результатами. Тому, командир з'єднання може організувати проведення рекогносцировки одночасно в усіх підрозділах. Рекогносцировка в підрозділах з'єднання буде починатися одночасно з рекогносцировою, яку проводить командувач об'єднання з командиром з'єднання. Це дозволить скоротити загальний час проведення рекогносцировки і значно підвищити її ефективність за рахунок активної участі в її проведенні практично всіх командирів бойових підрозділів, підрозділів забезпечення, основних посадових осіб штабу, начальників родів військ і служб з'єднання.

Приведений метод проведення рекогносцировки має свої позитивні сторони. Так, за час, протягом якого командувач об'єднання проводить рекогносцировку з командиром з'єднання, командири підрозділів самостійно можуть вивчати місцевість на рубежах ведення маневреної оборони і вплив властивостей місцевості на виконання поставлених бойових завдань, уточнювати своє рішення і готувати пропозиції командиром з'єднання щодо ефективного застосування підлеглих підрозділів і заходів по введенню противника в оману. До прибуття командира з'єднання із рекогносцирувальною групою на робочі точки командири батальйонів будуть завершувати проведення рекогносцировки і командиром з'єднання треба лише уточнити деякі питання.

Основні питання взаємодії визначаються між штатними, доданими і підтримуючими підрозділами в інтересах механізованих і танкових підрозділів, які діють на першому (передовому) рубежі, як при веденні ними безпосереднього вогневого бою з наступаючим противником, так і при виході з бою і здійсненні маневру на наступний рубіж.

Організація взаємодії може проводитися командиром з'єднання в два етапи:

- на місцевості (окремо з кожним командиром підрозділу при участі основних посадових осіб штабу, начальників родів військ і служб з'єднання і командирів доданих підрозділів);

- на макеті місцевості (з усіма командирами штатних і доданих підрозділів при участі штабу,

начальників родів військ і служб з'єднання, і командирів підтримуючих та взаємодіючих підрозділів).

Такий порядок організації взаємодії вимагає виділення додатково часу, який може бути цілком виправданим за рахунок можливого результату ведення оборонного бою, і на місцевості, і на макеті місцевості за умов дефіциту часу командир з'єднання організує взаємодію переважно методом вказівок. Деталізація питань взаємодії здійснюється штабом з'єднання і відображується в плановій таблиці взаємодії, в планах бойового застосування родів військ і служб, а також у планах забезпечення бою і доводиться до виконавців у ході організації взаємодії.

Характерним для організації маневреної оборони може бути те, що рішення на оборону, прийняте по карті, постійно буде уточнюватися і доповнюватися в ході всієї роботи командира з'єднання по організації бою на місцевості. Це ще раз підтверджує, що пріоритетність при розрахунку часу на організацію бою повинна віддаватися роботі на місцевості, тому що саме там командир з'єднання має можливість побудувати реальну модель майбутнього бою і врахувати по можливості вагу факторів, що впливають на успішне виконання бойового завдання. Таким чином, рішення командира з'єднання на ведення маневреної оборони обґрунтовується тільки по завершенні роботи з організації бою на місцевості.

Результати аналізу роботи командира і штабу з'єднання з організації маневреної оборони за досвідом навчань дають можливість виділити особливості, які притаманні організації маневреної оборони, а саме:

- вся організація маневреної оборони потребує більшого часу, ніж організація позиційної оборони. Це пояснюється тим що, по-перше, більшим просторовим розмахом маневреної оборони; а по-друге, більшим обсягом завдань, які вирішуються під час її організації, тому що робота проводиться на кожному з призначених для оборони рубежів;

- прийнятним і доцільним методом роботи командира з'єднання з організації маневреної оборони є паралельний метод роботи. При цьому можливо виключати очікування командирами підрозділів

повної готовності замислу командира з'єднання на бій і в цілому рішення на оборону. Досягнення "синхронності" в роботі командира з'єднання і командирів підрозділів досягається постійним забезпеченням останніх інформацією.

Висновки

Таким чином повинна будуватися вся робота штабу з'єднання, штабів батальйонів (дивізіонів). З метою економії часу буде змінюватися сформована методика роздільного проведення рекогносцировки і організації взаємодії. Вміла організація маневреної оборони з'єднання вимагає змін в загальноприйнятому порядку організації оборонного бою. Врахування таких змін командирами і штабами з'єднання і їх впровадження в практику підготовки підрозділів, забезпечить спрямовану і якісну підготовку підрозділів з'єднання до ведення маневреної оборони, що вплине на ступінь реалізації бойових можливостей сил та засобів з'єднання.

Список літератури

1. Шарій В.І. Маневрена оборона – історія розвитку, проблеми та погляди сьогодення // Наука і оборона. – 1998. - № 2. – С. 26-33.

2. Организация и ведение маневренной обороны полком в условиях применения противником воздушных десантов, высокоточного оружия и радиоэлектронных помех (по материалам опытного учения). Информ. бюллетень по обмену опытом боевой подготовки СВ. Вып. 1. – М.: ГУБП СВ, 1991. – 70 с.

3. Буряков В., Трушин В. Воздушно-наземная операция будущего // Военный вестник. – 1994. – № 2. – С. 75-79.

4. Вахрушев В.А. Локальные войны и вооруженные конфликты: характер и влияние на военное искусство // Военная мысль. – 1999. – № 3-4. – С. 20-28.

5. Корабельников А.А. Уроки и выводы из войны в Ираке // Военная мысль. – 2003. – № 8. – С. 68-80.

6. Кларк Уэсли К. Как победить в современной войне. Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 240 с.

Надійшла до редколегії 16.07.2008

Рецензент: д-р військ. наук, проф. Г.А. Дробаха, Академія ВВ МВС України, Харків.

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ И СОДЕРЖАНИЕ РАБОТЫ КОМАНДИРА И ШТАБА СОЕДИНЕНИЯ ПО ОРГАНИЗАЦИИ МАНЕВРЕННОЙ ОБОРОНЫ

Н.Д. Ткаченко, М.А. Павленко

В статье рассматриваются мероприятия, которые отрабатываются командиром и штабом соединения во время организации маневренной обороны для выполнения поставленной боевой задачи. Сделан вывод о том, что умелая организация маневренной обороны соединения требует изменений в общепринятом порядке организации оборонного боя. Учет таких изменений командирами и штабами соединения и их внедрение в практику подготовки подразделений, обеспечит направленную и качественную подготовку подразделений соединения к ведению маневренной обороны, которая повлияет на степень реализации боевых возможностей сил и средств соединения.

Ключевые слова: маневренная оборона, принятие решения, огневое поражение, боевая задача.

SEQUENCE AND MAINTENANCE OF WORKER COMMANDER AND STAFF OF CONNECTION ON ORGANIZATION OF MANOEUVRE DEFENSIVE

N.D. Tkachenko, M.A. Pavlenko

Measures which are worked off a commander and staff of connection during organization of man oeuvre defensive for the performance of the put battle objective are examined in the article. A conclusion is done that able organization of manoeuvre defensive of connection requires changes in the generally accepted order of organization of defensive fight. Account of such changes by commanders and staff of connection and their introduction in practice of preparation of subdivisions, will provide the directed and high-quality preparation of subdivisions of connection to the conduct of manoeuvre defensive which will influence on the degree of realization of battle possibilities of forces and facilities of connection

Keywords: manoeuvre defensive, decision-making, fire defeat, urgent task.